

El llarg camí per eradicar la tortura

Els maltractaments i les pràctiques degradants contra els detinguts encara persisteixen en ple segle XXI, també en estats del Primer Món com l'espanyol, en els quals, almenys sobre el paper, regeix l'estat de dret

Malgrat els silencis oficials, la pràctica de la tortura no és exclusiva dels països subdesenvolupats i sotmesos a règims dictatorials brutals. En el Primer Món, i també a l'Estat espanyol, els governs de la majoria d'estats "democràtics" no han renunciat a uns mètodes que els permeten obtenir informació d'una manera ràpida i efectiva encara que sigui a costa de vulnerar els principis més fonamentals, la Declaració de Drets Humans i els mateixos textos legals de què es doten les democràcies occidentals per salvaguardar l'estat de dret. Les denominades per algú en el seu dia "clavegueres de l'Estat" en la majoria dels casos continuen vigents.

El 26 de juny es va celebrar el Dia Internacional contra la Tortura. Aprofitant aquesta data, uns dies abans, concretament el 20 de juny, es va presentar al Centre Internacional de Premsa de Barcelona la Coordinadora per la Prevenció de la Tortura (CPT), una plataforma que aplega una trentena d'entitats de l'Estat espanyol. Pel que fa als Països Catalans, fins ara s'hi han sumat l'Associació Memòria Contra la Tortura, l'Observatori del Sistema Penal de la Universitat de Barcelona, l'Associació Catalana pels Drets Humans, la Comissió de Defensa del Col·legi d'Advocats de Barcelona, l'Acció dels Cristians per l'Abolició de la Tortura, Alerta Solidària i també les Coordinadores Anti-repressives de Gràcia i Sants, de la ciutat de Barcelona.

En aquest mateix acte també es va presentar l'informe sobre les tortures de l'any 2004, un treball que torna a posar de manifest que a les comissaries i a les presons de l'Estat espanyol continua existint aquesta pràctica execrable. És especialment destacable la presència en la roda de premsa abans esmentada de l'Associació Memòria Contra la Tortura –AMCT–, una entitat de creació força recent sorgida a partir d'un grup de persones víctimes de les detencions del 92, una entitat, els dirigents de la qual consideren que és especialment greu que, tot i que tant organismes internacionals com associacions humanitàries i col·lectius de professionals hagin denunciat que a l'Estat espanyol encara es tortura, aquesta pràctica no s'hagi aturat. És a dir, que malgrat la prohibició expressa de la tortura que fa el dret internacional, les recomanacions del relator de l'ONU per a la tortura, o els nombrosos informes que s'han elaborat basant-se en casos reals, encara no s'hagi aconseguit que s'apliquin les mesures necessàries per posar fi a la tortura a l'Estat.

L'origen de l'AMCT

L'Associació Memòria Contra la Tortura –AMCT– es va constituir el 26 de febrer del 2005 a Sant Cugat del Vallès, el nucli promotor d'aquesta entitat està format pel col·lectiu d'independentistes demandants per les detencions del 92, als quals el Tribunal Europeu de Drets Humans d'Estrasburg finalment el 2 de novembre del 2004 –més de 12 anys després dels fets– va donar la raó. Aquesta organització, segons els seus integrants, en lloc de conformar-se amb l'èxit de la resolució condemnatòria contra Espanya d'aquest alt tribunal europeu, pretén continuar batallant en tots els fronts fins a posar fi a la impunitat que empara els torturadors a l'Estat espanyol. És a dir, aprofitar l'experiència d'aquest cas i la legitimitat que dona la sentència d'Estrasburg per lluitar contra la pràctica de la tortura.

Cal tenir en compte que, des de l'any 1977, als Països Catalans s'han practicat més de 250 detencions sota la legislació antiterrorista i que totes les denúncies per tortures presentades han estat arxivades. L'AMCT –que tindrà la seu a l'Espai Ciemen de Barcelona i que disposa del web proutortura.net– té per objectiu contribuir a posar fi a aquesta situació treballant en diferents àmbits. En primer lloc, donant suport a les víctimes de la tortura des d'un punt de vista psicològic i jurídic; segonament, denunciant públicament la pràctica de la tortura, i, en tercer lloc, servint de memòria col·lectiva a les persones que han estat torturades.

Així mateix, en l'assemblea constituent celebrada a Sant Cugat, els fundadors de l'AMCT van posar de manifest la intenció d'exercir d'acusació popular en els casos de tortura que hi hagi als Països Catalans per evitar, així, que la víctima dels maltractaments afronti en solitari un procés judicial que sol estar ple d'entrebancs. Un altre dels objectius de l'Associació Memòria Contra la Tortura és aconseguir la modificació de la legislació antiterrorista espanyola, que és la que possibilita que la pràctica de la tortura, a càrrec d'agents dels cossos i forces de seguretat de l'Estat, contra els detinguts es pugui fer amb total impunitat. Amb aquesta intenció, junt amb altres entitats, l'AMCT va portar al Parlament de Catalunya una proposició no de llei, que finalment va ser aprovada per unanimitat, en la qual es demana, entre altres aspectes, que es tinguin en compte les recomanacions que fan les Nacions Unides per evitar casos de maltractaments.

En l'àmbit de l'Estat, l'AMCT participa, amb altres organitzacions de defensa dels drets humans, en campanyes de denúncia de la pràctica de la tortura. L'objectiu final és exigir al govern espanyol que accepti les mesures que han recomanat organismes internacionals per eradicar la tortura com, per exemple, que es derogui l'article 520 bis de la llei d'enjudiciament criminal, que permet la comunicació de persones durant cinc dies prorrogables; que s'elimini l'article 527 d'aquesta mateixa llei, que impedeix que el detingut designi un lletrat de lliure elecció que l'assisteixi; que es permeti al detingut ser atès per un metge de lliure elecció; que s'enregistri en vídeo els interrogatoris i les diligències que es facin durant la detenció, i que es persegueixi d'una manera realment efectiva i exemplar la tortura, ja que fins ara, en general, el que ha succeït a l'Estat espanyol és que els tribunals s'han dedicat a arxivar les denúncies sense haver fet cap investigació i, el que és encara més greu, s'ha indultat els pocs membres dels cossos policials que havien estat condemnats per tortures a penes ja de per si ridícules.

En definitiva, tal com sostenen els seus membres, l'AMCT va néixer amb la intenció de posar fi al pacte de silenci policial, jurídic, polític i mediàtic que existeix a l'Estat espanyol en els casos d'aplicació de la legislació antiterrorista i que encobreix la pràctica de la tortura contra els detinguts sobretot al País Basc i als Països Catalans.

L'informe del 2004

En la roda de premsa que la Coordinadora per la Prevenció de la Tortura –CPT– va fer el mes de juny a Barcelona es va presentar l'informe sobre les tortures de l'any 2004. El document està encapçalat per una declaració de Kofi Annan, secretari general de l'ONU, arran de la diada del 26 de juny: "La tortura és una violació bàrbara de la dignitat i dels drets de les persones. No hi ha cap causa política, militar, religiosa o qualsevol altra que la justifiqui." Malgrat aquesta sentència solemne, l'informe comença amb la constatació ja abans esmentada que a les comissaries i presons de l'Estat espanyol continua existint la tortura; una realitat que ha estat moltes vegades denunciada per organismes internacionals, associacions humanitàries, col·lectius professionals, grups de suport a les persones preses, i també per les mateixes víctimes i els seus familiars.

En el text també s'assenyala que, malgrat la prohibició de la tortura expressada en la Constitució Espanyola i en el Dret internacional, i tot i que el govern espanyol ho nega, aquesta realitat està certificada per sentències dictades contra l'Estat espanyol pel Tribunal Internacional de Drets Humans, per les recomanacions del relator especial de les Nacions Unides contra la tortura, pels informes d'Amnistia Internacional, del Torturaren Aurkako Taldea, de l'Associació Internacional Contra la Tortura i d'altres associacions i col·lectius que reclamen, des de fa anys, mesures realment efectives per prevenir aquesta inacceptable violació de la dignitat i dels drets humans, tant a les presons com a les comissaries i els carrers de l'Estat espanyol, en els quals continuen practicant-se la tortura, els maltractaments i els abusos de poder per part de les forces de seguretat.

L'objectiu de la CPT, segons s'explica, és posar fi a aquesta situació d'impunitat. Per aconseguir-ho, la coordinadora porta a terme una campanya perquè el govern espanyol signi, ratifiqui i posi en marxa el Protocol Facultatiu (PF) contra la tortura aprovat per l'Assemblea General de les Nacions Unides el 18 de desembre del 2002, una iniciativa que estableix mecanismes reals i pràctics per prevenir les tortures, els maltractaments i els tractes inhumans o degradants a les presons, comissaries, centres de retenció d'immigrants, etc. en la línia de permetre el control d'aquests espais a la societat civil.

El Protocol Facultatiu

L'Assemblea General de les Nacions Unides va adoptar, el 18 de desembre del 2002, el Protocol Facultatiu de la Convenció contra la Tortura i altres Tractes o Penes Cruels, Inhumans o Degradants (aprovada per l'ONU el 1984). L'objectiu d'aquest instrument és prevenir la tortura i els maltractaments a través d'un sistema de visites regulars als llocs de detenció que farien grups independents de caràcter internacional i nacional. És a dir, aquest protocol estableix un sistema de visites a centres de detenció fetes per experts independents, els quals actuarien de forma complementària. Quan ratifiquin el protocol un mínim de vint estats, els països que l'hagin subscrit haurien d'acceptar que aquests organismes efectuïn, sense avís previ, visites a qualsevol centre de detenció.

Les novetats més significatives del PF serien, en primer lloc, l'establiment d'un Subcomitè Internacional del Comitè contra la Tortura, un organisme, constituït inicialment per un equip multidisciplinar de deu experts independents, que realitzaria visites regulars a llocs de detenció en tots els estats signants. I, en segon lloc, la creació d'uns mecanismes estatals de prevenció, la qual cosa vol dir que, una vegada el protocol hagi entrat en vigor, i al cap d'un any d'haver-lo ratificat, els estats adherits hauran de crear o designar un o diversos mecanismes facultats per realitzar visites a llocs de detenció. Aquests grups funcionarien sense cap mena d'interferència de les autoritats estatals.

En conseqüència, segons explica la CPT, l'entrada en vigor del Protocol Facultatiu significaria un pas endavant importantíssim en la lluita contra la tortura a escala mundial, ja que fins ara cap instrument internacional permetia les visites als centres de detenció en qualsevol lloc del món, sense avís previ i sense necessitat d'haver d'aconseguir el vistiplau de les autoritats. I tot això amb l'avantatge que els membres d'aquests comitès podran mantenir entrevistes reservades i sense testimonis amb qualsevol persona privada de llibertat i amb altres de la seva elecció, com funcionaris dels equips mèdics i de seguretat o familiars dels detinguts. Així mateix, tindran accés a tots els registres relatius a qualsevol persona que es trobi sota la custòdia de l'Estat i dret a examinar les normatives disciplinàries, el règim de càstigs i altres documents rellevants.

En aquest sentit, les associacions que integren la Coordinadora per la Prevenció de la Tortura ja han anunciat que volen convertir-se en part integrant del procés d'aplicació d'aquest protocol i que cal que, en aquest procés, es tingui en compte la societat

civil. Pel que fa a la possible entrada en vigor de les disposicions del protocol a l'Estat espanyol, cal assenyalar que el govern socialista ja ha procedit a la signatura d'aquest instrument internacional –el 13 d'abril del 2005–. Tot i això, des de la CPT es demana a l'executiu de Rodríguez Zapatero que ratifiqui al més aviat possible aquesta signatura i que emprengui les reformes necessàries per posar fi a la pràctica de la tortura a l'Estat seguint les recomanacions de l'informe del relator especial de l'ONU contra la tortura. En aquesta línia, el ple del Congrés ja va aprovar una moció el 17 de maig d'aquest any.

En conseqüència, la Coordinadora per la Prevenció de la Tortura demana que, una vegada ratificat el protocol, s'haurien de posar en funcionament els mecanismes de prevenció i inspecció de centres que allotgen persones privades de la seva llibertat.

El cas català

La CPT vol que a Catalunya es creï un Subcomitè de Vigilància i Control. En aquest sentit, recorda que Catalunya és l'única nació de l'Estat amb plenes competències per a l'execució de les normes penitenciàries. Per això sostenen que seria una demostració de clara voluntat política, en benefici de la transparència penitenciària, que el govern català posés en funcionament els procediments per a la constitució dels dos mecanismes de prevenció i inspecció previstos en el Protocol Facultatiu de l'ONU amb la creació d'un Subcomitè Català un cop aquest instrument internacional sigui ratificat per les Corts espanyoles. En aquest àmbit cal recordar que el Parlament de Catalunya va aprovar per unanimitat l'1 de desembre del 2004 una proposició no de llei en què s'insta el Consell Executiu, seguint les recomanacions de l'informe del relator especial contra la tortura de les Nacions Unides, a implementar les mesures necessàries per posar fi a la pràctica de la tortura en l'àmbit de la jurisdicció de la Generalitat de Catalunya.

Pel que fa a la Coordinadora per la Prevenció de la Tortura, cal dir que disposa d'un web: <http://www.prevenciontortura.org> per a totes aquelles persones que vulguin informar-se millor d'aquests temes.

La proposició no de llei aprovada pel Parlament de Catalunya

L'Associació Memòria Contra la Tortura, junt amb el Ciemen, ACAT i Justícia i Pau, va presentar una proposició no de llei, consensuada amb els grups representats al Parlament de Catalunya, perquè la cambra es pronunciés a favor de la salvaguarda dels drets fonamentals de les persones i fes seves les recomanacions que l'ONU ha fet a l'Estat espanyol per evitar els casos de tortura que avui encara s'hi produeixen. Un cop aprovada, l'1 de desembre del 2004, es va decidir traslladar la mateixa petició a les Corts i al govern espanyol. En aquest sentit, el passat 13 de juny aquesta proposició no de llei ja va entrar a tràmit al Congrés dels Diputats, tot i que encara poden passar uns mesos fins que arribi a discutir-se.

En el text de la proposició no de llei es fa esment de la sentència feta pública el 2 de novembre del 2004 pel Tribunal Europeu de Drets Humans d'Estrasburg, segons la qual es condemna l'Estat espanyol per vulneració de l'article 3 de la Convenció Europea dels Drets Humans en no haver investigat les denúncies per tortures presentades pels detinguts en l'operació portada a terme pel jutge de l'Audiència Nacional Baltasar Garzón l'any 1992, en la qual van ser detingudes una seixantena de persones arreu dels Països Catalans. Així mateix, en el text també es recorden les recomanacions que el relator especial de l'ONU Theo van Boven feia públiques en el seu informe del 6 de febrer del 2004, en el qual s'afirmava que, tot i que la pràctica de la tortura no era sistemàtica a l'Estat espanyol, sí que el procediment que se segueix en les detencions permetia que es

produïssin casos de tortura i de maltractaments en particular en persones detingudes en règim d'incomunicació per activitats terroristes.

A continuació, en la proposició no de llei, els grups signants expressen el seu rebuig a la pràctica de la tortura i altres tractes i penes cruels, inhumanes i degradants a les persones detingudes arreu del món; es convida el govern de l'Estat, el de les Comunitats Autònomes i els governs municipals a vetllar perquè els cossos i forces de seguretat compleixin estrictament la Convenció Europea dels Drets Humans i d'altres tractats internacionals sobre la matèria i, de manera molt especial, les recomanacions de les Nacions Unides; s'insta també el Consell Executiu a implementar les recomanacions del relator especial de l'ONU sobre la tortura en l'àmbit de la jurisdicció de la Generalitat de Catalunya, i, finalment, es demana al govern català que traslladi el contingut de l'acord al govern espanyol.

Sens dubte, l'aprovació al Parlament de Catalunya d'aquesta proposició no de llei és de gran importància en la lluita pel respecte i la salvaguarda dels drets humans dels detinguts en territori català, tot i que, segons fonts dels col·lectius promotors de la iniciativa, alguns dels continguts del text original van ser rebaixats en benefici de l'obtenció d'un acord parlamentari tan ampli com fos possible. Resulta certament paradoxal, de tota manera, que en el Butlletí Oficial del Parlament hagi quedat escrit que el grup que va presentar la proposició no de llei fos el socialista si tenim en compte que, poc temps després dels fets –és a dir, després que l'any 92 desenes de ciutadans de Catalunya fossin detinguts i haguessin denunciat tortures–, el partit que va impedir que la cambra catalana exigís una investigació del que havia passat va ser justament el PSC. Cal recordar que al capdavant del govern espanyol hi havia en aquells moments el senyor Felipe González, l'autor de la famosa frase sobre la necessitat de les "clavegueres de l'Estat".

Moció aprovada al Congrés dels Diputats

Així mateix, al Congrés dels Diputats, el 17 de maig del 2005 i per iniciativa d'ERC, es va aprovar, amb 307 vots a favor i només un vot en contra i una abstenció, una moció centrada també en les recomanacions de Theo van Boven i adreçada especialment a la problemàtica del llarg període d'incomunicació a què són sotmesos els detinguts, un temps que facilita tota mena d'abusos dels cossos de seguretat de l'Estat.

En aquest text s'afirma que la reforma que es va portar a terme l'any 2003 de l'article 509.2 de la llei d'enjudiciament criminal, que fa referència als períodes d'incomunicació dels detinguts preventius, constitueix avui dia un motiu de preocupació molt estès en l'àmbit de l'exercici i el respecte dels drets humans a l'Estat espanyol. Es destaca que, segons la llei, aquesta incomunicació és de cinc dies que es poden prorrogar cinc dies més si es creu necessari per al procés de la investigació. Aquest punt contradiu fins i tot el que estableix la Constitució Espanyola, que preveu tan sols un termini de 72 hores.

En el text aprovat pel Congrés s'afirma que és freqüent que, en la pràctica, la incomunicació d'una persona sotmesa a l'aplicació de la llei antiterrorista sigui de 12 dies, la qual cosa crea unes condicions d'opacitat perllongada dels drets del detingut que resulten objectivament favorables per a la pràctica de maltractaments i tortures; una afirmació que avalen organitzacions com Amnistia Internacional, associacions defensores dels drets humans i el mateix relator especial de les Nacions Unides.

En la moció aprovada també es critiquen els criteris amb què s'aplica la política d'excarceració de presos afectats per malalties terminals i, finalment, s'assenyala que l'allargament fins a 40 anys de compliment efectiu de penes per a determinats delictes supera àmpliament el que fan països del nostre entorn.

En conclusió, el Congrés dels Diputats, segons es diu en el text aprovat, insta el govern espanyol a impulsar els projectes que siguin necessaris per promoure la reforma de l'article 509.2 de la llei d'enjudiciament criminal; de l'article 92 del Codi Penal en relació amb els criteris d'excarceració de presos que tinguin malalties incurables i irreversibles, i de l'article 76 i concomitants del Codi Penal.

Les recomanacions de Van Boven

En diferents ocasions s'ha fet referència a l'informe que va elaborar el redactor especial de les Nacions Unides per a la tortura en relació amb l'Estat espanyol. Tot i que els diferents treballs elaborats per Van Boven es poden consultar, entre d'altres llocs, al web de l'Associació Memòria Contra la Tortura, seria bo recordar algunes de les seves recomanacions. Concretament les expressades en els punts 64 al 73.

Per exemple, el relator demana a les més altes autoritats espanyoles que refermin i declarin oficialment i públicament que la tortura i els maltractaments o les penes cruels, inhumanes o degradants estan prohibides en tota circumstància i que les denúncies de la pràctica de la tortura en totes les seves formes s'investigaran ràpidament i a consciència. També els demana que, tenint en compte les recomanacions dels mecanismes internacionals de supervisió, el govern de l'Estat hauria d'elaborar un pla general per impedir i suprimir la tortura.

En un altre punt s'afirma que, com que la detenció incomunicada crea condicions que faciliten la perpetració de la tortura i que aquesta incomunicació en si mateixa ja constitueix una forma de tracte cruel, inhumà o degradant, o fins i tot de tortura, el règim d'incomunicació s'hauria de suprimir. Així mateix, el relator demana que es garanteixi amb rapidesa i eficàcia a totes les persones detingudes per les forces de seguretat el dret a disposar d'un advocat, fins i tot amb la possibilitat de poder-lo consultar en privat, i també el dret a ser examinades per un metge de la seva elecció, a més del dret a informar els seus familiars del lloc on es troba la persona detinguda.

En un altre punt es diu que qualsevol interrogatori hauria de començar amb la identificació de les persones presents. Aquests interrogatoris haurien de ser enregistrats, preferentment en cinta de vídeo, i en la gravació s'hauria d'incloure la identitat de tots els presents. Per aquest motiu, s'hauria de prohibir expressament que es tapessin els ulls amb benes o que es possessin caputxes al cap. També s'afirma en l'informe que les denúncies de tortures i maltractaments haurien de ser investigades amb eficàcia i celeritat, i que s'haurien de prendre mesures legals contra els funcionaris públics implicats, els quals haurien de ser suspesos de les seves funcions fins que se sàpiga el resultat de la investigació. Una altra recomanació que es fa és que s'haurien d'aplicar amb promptitud i eficàcia les disposicions legals destinades a assegurar a les víctimes de la tortura el remei i la reparació adequats, inclosa la rehabilitació, la indemnització, la satisfacció i les garanties de no repetició.

El relator també fa una crítica expressa a la política de dispersió que porta a terme el govern espanyol contra els presos bascos quan afirma que a l'hora de determinar el lloc de reclusió dels presoners del País Basc s'hauria de prestar la consideració necessària al manteniment de les relacions socials entre els presos i les seves famílies, en interès de la mateixa família i de la rehabilitació social del pres. Finalment, en el text es convida el govern espanyol a ratificar el Protocol Facultatiu de la Convenció contra la Tortura i altres Tractes o Penes Cruels, Inhumanes o Degradants.

El paper dels mitjans de comunicació

Els militants pro drets humans sostenen que en la lluita contra la tortura el paper dels mitjans de comunicació és determinant. Malgrat això, i tot i la constatació que a l'Estat espanyol encara avui dia es tortura sobretot en els casos d'aplicació de la legislació antiterrorista, la majoria de mitjans continuen obviant o directament manipulant aquest tema i s'obstinen a situar els maltractaments en països del Tercer Món. En els casos en què les tortures tenen lloc a l'Estat espanyol, i quan per la transcendència dels fets es veuen obligats a informar-ne, normalment són presentades com l'abús esporàdic i aïllat d'un funcionari que s'ha extralimitat en les seves funcions i, generalment, s'intenten situar mediàticament en aspectes relacionats amb la immigració per així intentar despolititzar tant com sigui possible aquesta problemàtica.

Els fets i les dades presentats pels col·lectius de defensa dels drets humans posen de manifest, però, que és l'aplicació de la llei antiterrorista la que va lligada a la pràctica de tortures, les quals tenen lloc durant el llarg procés d'incomunicació al qual és sotmès el detingut. És, doncs, del tot indecent que des del poder mediàtic s'intenti convèncer la població que la tortura només existeix en països llunyans i que aquesta pràctica a l'Estat espanyol només apareix aïlladament en relació amb la immigració.

Persones implicades en la lluita contra la tortura a Catalunya consideren vergonyós, per exemple, que un programa de prestigi del 33 com és *Millenium*, tal com va passar fa un temps, es dediqui a tractar la problemàtica de la tortura al món i que ni tan sols s'hi esmenti la sentència d'Estrasburg contra Espanya, la qual cosa és encara més greu si tenim en compte que la totalitat dels demandants eren catalans. Com, segons les mateixes fonts, també és impropri d'uns professionals del periodisme que la notícia d'una detinguda basca que denunciava haver estat violada durant l'aplicació de la llei antiterrorista fos silenciada per la majoria de mitjans i que desaparegués misteriosament dels informatius de Catalunya Informació al cap de poques hores d'haver aparegut.

En conseqüència, i tenint en compte aquests casos, ens hauríem de preguntar: a qui fa por que se sàpiga que a l'Estat espanyol encara es practica la tortura a molts detinguts? El paper dels mitjans de comunicació no hauria de ser justament el d'informar la gent d'aquests fets en lloc d'intentar silenciar-los? Per què es descriu a bastament i amb tot detall el que succeeix a Guantánamo o a la presó d'Abu Ghraib i, en canvi, mai es diu res del que passa dins les comissaries i les casernes de casa nostra mateix quan s'aplica la legislació antiterrorista?

La tortura, un fenomen que no s'acaba

Malauradament, en ple segle XXI, el fenomen de la tortura aplicada pels serveis de seguretat dels estats amb l'objectiu d'aconseguir informació de manera ràpida, expeditiva i a qualsevol preu no tendeix a disminuir sinó més aviat a augmentar. La gran excusa a hores d'ara és l'anomenat terrorisme internacional d'arrel islàmica, un argument que ja han esgrimit, amb la intenció de suprimir drets civils bàsics, governs presumptament democràtics com el dels Estats Units o el de la Gran Bretanya; per no citar altres estats com Rússia, on la política d'extermini contra la població txetxena també s'empara en la lluita contra el terrorisme i és duta a terme amb total impunitat i amb la complicitat de les denominades democràcies occidentals.

A l'Estat espanyol, i malgrat els avenços que hi ha hagut en determinats àmbits polítics com els citats abans, episodis com el d'*Egunkaria*, l'arxivament de la investigació del cas de tortures denunciades pels joves detinguts a Torà, l'indult del Consell de Ministres a tres guàrdies civils que van ser condemnats per les tortures infligides a un detingut basc, Kepa Urrea –un indult contra el qual les Nacions Unides van exigir una

rectificació al govern espanyol en 90 dies– i desenes de denúncies que són arxivades sistemàticament pels tribunals sense pràcticament investigació fan pensar que, ara per ara, el sistema jurídic i polític està pensat per garantir la impunitat dels torturadors.

L'experiència demostra, tal com afirmen alguns experts, que en la lluita contra la tortura no n'hi ha prou amb les iniciatives dels polítics, ni tan sols amb les campanyes organitzades pels sectors més conscienciats i sensibilitzats per aquesta matèria. Cal la mobilització de la societat civil, entre altres coses perquè la tortura ens pot afectar un dia a tots, a qualsevol de nosaltres, segons expliquen diferents persones que en alguna ocasió han estat detingudes i sota l'aplicació de la legislació antiterrorista. Per tant, cal encoratjar la societat dels Països Catalans a treballar per eradicar la tortura del nostre país i d'arreu del món, a no tancar els ulls ni a mirar cap a una altra banda, a no silenciar-la i a denunciar tots els casos de maltractaments que hi hagi.

JOSEP POVEDA. Portaveu de l'Associació Memòria Contra la Tortura "Per derogar la legislació antiterrorista tan sols cal voluntat política"

– Com és que un cop guanyat el cas al Tribunal d'Estrasburg van decidir continuar la lluita contra la tortura a l'Estat espanyol?

– "Abans que es dictés sentència, ja havíem iniciat els tràmits per constituir l'AMCT. L'associació és l'eina nascuda de la voluntat d'un grupat d'independentistes detinguts i torturats el 92 per dur a terme el compromís d'eradicar la tortura. La sentència favorable va ser una victòria de la qual podem treure i aportar una interessant experiència."

– Quins són els objectius de l'AMCT?

– "La finalitat de la nostra entitat és l'eradicació de la tortura. Per fer-ho hem previst treballar en diversos àmbits en suport a les víctimes tant jurídicament com psicològicament. La denúncia d'aquesta pràctica per contribuir a sensibilitzar l'opinió pública i mantenir la memòria col·lectiva són dos altres aspectes en què es basa la nostra tasca."

– A part de la proposició no de llei aprovada al Parlament i de la moció subscripta pel Congrés dels Diputats que més han fet fins ara?

– "Ens hem presentat com a acusació popular en els processos de Sergio López, detingut i torturat durant la Cimera Europea del 2002 celebrada a Barcelona, i de Jordi Vilaseca, del cas de Torà. Estem col·laborant en l'organització del I Encontre de Víctimes de Tortures, que es farà a l'octubre a Barcelona, organitzat per EXIL. I hem traduït al català el Protocol d'Istanbul, una eina de gran ajut per al col·lectiu professional mèdic sobre com actuar en un cas de maltractaments o tortures. A més, estem integrats en la Coordinadora per la Prevenció de la Tortura, que és la plataforma que fa el seguiment de la ratificació del Protocol Facultatiu contra la tortura, que l'Estat espanyol ha signat."

– Es deixarà de torturar algun dia a l'Estat espanyol?

– "Desgraciadament, la resposta no la tinc. El que sí que està a les nostres mans és el compromís per denunciar-la. De fet, si som capacos de fer que la tortura surti del silenci que la manté impune haurem recorregut bona part del camí."

- **Per què en aquest Estat la majoria de víctimes de tortura són bascos i catalans?**
- "Que la tortura és usada pels cossos policials contra tota dissidència política i social és obvi. A l'Estat espanyol això ha continuat invariablement després de la mort del dictador. El 2004 s'han recopilat quasi un miler de denúncies per maltractaments i tortures."
- **Veu possible modificar la legislació antiterrorista espanyola?**
- "Modificar-la no du enlloc. Cal derogar-la. Per fer-ho tan sols cal voluntat política."
- **Com pot ser que hi hagi tantes denúncies per tortures en un estat com l'espanyol que signa gairebé tots els tractats internacionals en aquesta matèria?**
- "La corrupció i el manteniment d'unes estructures gairebé intactes del passat règim franquista en la judicatura i cossos policials espanyols fan que funcioni quasi a la perfecció la maquinària que fa possible que s'aixequi entorn de la tortura un mur pràcticament insalvable de silenci i una quasi total impunitat."

MARCEL DALMAU. Artista visual detingut i torturat l'any 1992
"La tortura afecta l'ànima, la destrossa"

- **Per què es tortura en els estats pretesament democràtics?**
- "Perquè la democràcia, en el millor dels casos, és només un horitzó a perseguir i perseverar. En realitat, vivim en societats plutocràtiques (mana el diner) i el nom no fa la cosa. Precisament, en nom de molts noms sacralitzats, déu, pàtria, llibertat, igualtat, etc., s'han comès i justificat tota mena d'atrocitats. Cal estar sempre alerta en la defensa dels drets humans i molt especialment quan els estats creen espais opacs a la ciutadania."
- **Per què els mitjans de comunicació són tan reticents a parlar obertament dels casos de tortura quan tenen lloc al propi país?**
- "Perquè són més la veu de l'amo que la veu de la ciutadania a qui diuen servir. Per exemple, referent al nostre cas, l'any 92 van destituir de manera fulminant un periodista de TV3 i tot l'equip que feia el programa radiofònic *L'orquestra de Catalunya Ràdio*."
- **La gent del carrer veu la problemàtica de la tortura com una cosa aliena?**
- "No només passa amb la tortura... La gent no vol "complicar-se la vida" i es construeix un mur d'ignorància interessada per tal que la consciència no els intranquil·litzi."
- **A l'Estat espanyol hi ha prou garanties judicials per als detinguts?**
- "No. Si algú en té cap dubte –sempre hi ha algun marcià–, només cal que llegeixi les recomanacions i els informes d'organismes internacionals creats pels mateixos estats per vetllar per aquestes qüestions."
- **I pel que fa als polítics, quina valoració en fa en relació amb aquesta matèria?**
- "Els polítics –hi ha alguna excepció– en són els responsables més conscients. Són els que creen els espais opacs abans esmentats, són els que fabriquen els veritables instruments de tortura: les lleis especials i els cossos per a la repressió. Però no en sortiran indemnes: que recordin la revisió recent de França amb Algèria. La història no perdona."
- **Què es pot fer per lluitar contra els torturadors?**
- "Molt fàcil: no alimentar-los ideològicament, no indultar-los, no condecorar-los. I, òbviament, perseguir-los jurídicament. Just el contrari del que es fa a l'Estat espanyol. Aquí persegueixen qui denuncia tortures. És un escàndol descomunal veure com es passen pels mitjans de comunicació i són aplaudits personatges com Felipe González, que justifiquen grups criminals com els GAL, que van torturar persones fins a la mort."
- **Com pot afectar la tortura la vida d'una persona?**
- "La tortura afecta l'ànima, la destrossa. Si la persona torturada sobreviu, potser pot tornar a aixecar el cap, fins i tot amb més força, però alguna cosa es trenca definitivament. Ser objecte de la més extrema crueltat no crec que es pugui oblidar mai. No en va, tothom que és brutalment torturat implora una mort ràpida. Vaig passar dos anys i un dia a la presó (en quatre presons) i no m'ha traumatitzat. En canvi, aquell grapat de dies,

aquelles hores, hores infinites i difícilment descriptibles, em revisiten encara diàriament, i ja fa tretze anys."

SEBASTIÀ SALELLAS. Advocat del col·lectiu de demandants del 92
"L'Estat deixa al calaix el deure de garantir la dignitat del detingut"

– **Què ha de fer un ciutadà que ha estat torturat en una detenció?**

– "Ha de ser visitat immediatament per un metge, que li ha de fer una revisió a fons per determinar les lesions físiques (amb radiografies, TAC...). És millor que sigui un metge de medicina interna. Cal fer fotografies dels hematomes, erosions... També ha de valorar amb un advocat de confiança quan ha de presentar la denúncia al jutjat. Caldrà també una diagnosi del psicòleg clínic per determinar l'abast del xoc posttraumàtic de les tortures. Si està pres, ha de fer-hi intervenir la família perquè presenti la denúncia i faci valorar el cas per metges dels serveis penitenciaris i, si cal, per metges externs."

– **De tota manera, la majoria de denúncies per tortures s'acaben arxivant, no?**

– "El problema és de prova dels fets de la tortura i també dels autors o torturadors. Els metges forenses i de la policia que visiten els detinguts, especialment en el marc de les lleis antiterroristes, no tenen definit un protocol que concreti la normopraxi mèdica en aquests casos, i els reconeixements mèdics que es fan no preveuen el vessant psicològic, ni la tortura *blanca* (que no deixa rastre). Aparentment, és fàcil deduir que la bossa al cap, els taps a les orelles i les benes als ulls són tortures, però fan impossible la identificació de l'autor. A més, els jutges no tenen en compte la situació policial prèvia a la declaració. D'aquí, que cadascú tregui les conclusions de per què s'arxivien les denúncies."

– **La legislació de l'Estat espanyol protegeix més els torturadors que els torturats?**

– "L'Estat espanyol, i qualsevol estat, deixa al calaix el seu deure de garantir la dignitat de la persona detinguda. Des d'aquesta perspectiva, el detingut perd la condició de persona i és tractat com una *bèstia enemiga*. Això, que per al ciutadà del carrer és increïble, quan estem en el marc de l'anomenat *terrorisme* es converteix en una cobertura del torturador i en una desprotecció del torturat, que no té cap eina legal de defensa."

– **El va sorprendre la resolució del Tribunal de Drets Humans d'Estrasburg?**

– "No esperava una resolució tan clara sobre les tortures dels fets del 92, que esquitxa el senyor Garzón i tot el sistema de garanties als detinguts a l'Estat. Llàstima que la premsa, els col·legis d'advocats i les facultats de dret no hagin fet cas d'aquesta sentència."

– **El rerefons de la pràctica de la tortura a l'Estat Espanyol és polític?**

– "S'ha demostrat en el cas *Laza-Zabala* i en el nostre el rerefons polític d'un Estat obsessionat a amagar com sigui la realitat nacional d'un poble. La *garzonada* del 92 neix per trencar la dinàmica independentista de Catalunya davant el món durant els Jocs."

– **Quin sentit té l'existència de l'Audiència Nacional?**

– "Ara, amb les preteses reformes del model d'Estat, ha de desaparèixer. És la perversió de la justícia per culpa de les pressions a què està sotmesa políticament."

– **Il·legalitzacions de partits, legislació antiterrorista... és prou independent la justícia espanyola del poder polític?**

– "No."

DADES DE L'AUTOR

Carles Bonaventura i Cabanes.

D.I. 40300935-J

Carrer Camp de Mart, n.1 4t.-C. 17001- Girona (el Gironès).

Tel. 972224528 i 629809156.

Adreça electrònica: ncasas13@pie.xtec.es